

*Ми ї'ємось за те, чому
немає цін в усьому світі —
за Батьківщину.*
О. Довженко

Наукові інновації та передові технології

Всеукраїнська Асамблея докторів наук із державного управління
у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

***«Наукові інновації та
передові технології»***

№ 2(54) 2026

Київ – 2026

Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in Public Administration

within the work of the Publishing Group «Scientific Perspectives»

«Scientific innovations and advanced technologies»

№ 2(54) 2026

Kyiv – 2026

УДК 37.013:37.091.2:373.5

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-2\(54\)-1243-1257](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-2(54)-1243-1257)

Григорук Павло Михайлович доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки, аналітики, моделювання та інформаційних технологій в бізнесі, Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, <http://orcid.org/0000-0002-2732-5038>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В СТАРШІЙ ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ

Анотація. Актуальність дослідження обумовлена трансформацією старшої профільної школи, зумовленою переходом на трирічний термін здобуття профільної середньої освіти. Метою дослідження є узагальнення та розвиток теоретико-методологічного підґрунтя реалізації освітнього процесу в старшій профільній школі з урахуванням імплементації базових положень концепції Нової української школи та Державного стандарту профільної середньої освіти.

У статті здійснено аналіз методологічних та організаційних засад організації освітнього процесу в профільній старшій школі в умовах реформування національної системи освіти. Розглянуто нормативно-правове підґрунтя змін. Стаття містить характеристику ключових методологічних принципів, на яких базується організація навчання. Зокрема, принцип соціальної рівноваги передбачає узгодження освітніх послуг із запитами ринку праці та забезпечення рівного доступу до якісної освіти через формування мережі ліцеїв без прив'язки до території обслуговування, але зі зручною доступністю або наявністю пансіонів. Важливим елементом системи є реалізація принципу наступності й неперервності, який забезпечує зв'язок між допрофільною підготовкою та профільним навчанням через ранню профорієнтацію та запровадження інституту кар'єрних радників для супроводу професійного становлення підлітків. У статті також розкрито сутність принципу гнучкості, який відображає можливість зміни учнями початково обраного профіля за результатами адаптаційного циклу навчання та акцентує на розвитку метакогнітивних і соціально-емоційних навичок в умовах стрімких технологічних трансформацій. Констатовано, що відповідно до принципів варіативності та індивідуалізації, закладам освіти надається автономія у виборі моделей реалізації галузей знань та розподілі навчального часу для індивідуалізації навчання. Імплементація принципу диференціації сприяє рівневій організації навчання шляхом розроблення курсів достатнього рівня або модульних програм, що дозволить ефективніше формувати профіль за умов обмеженого навчального часу. В статті зроблений висновок, що перехід до трирічної старшої школи є невідворотним кроком, який наближає вітчизняну освітню систему до світових стандартів. Така організація

освітнього процесу сприятиме формуванню успішної життєвої траєкторії випускників, їхньому свідомому самовизначенню та підготовці до подальшого здобуття фаху відповідно до їх власних здібностей та інтересів.

Ключові слова: профільне навчання, старша профільна школа, методологічні принципи, компетентнісний підхід, освітня та професійна траєкторії.

Hryhoruk Pavlo Mykhailovych Doctor of Science in Economics, Professor, Head of Department of Economics, Analytics, Modeling and Information Technologies in Business, Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi, <http://orcid.org/0000-0002-2732-5038>

METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF ORGANIZING THE EDUCATIONAL PROCESS IN A SENIOR PROFILE-ORIENTED SCHOOL

Abstract. The study is relevant because of the transformation of the senior profile-oriented school, driven by the transition to a three-year profile-oriented secondary education term. The purpose of the study is to generalize and develop the theoretical and methodological foundations for implementing the educational process in a senior profile-oriented school, taking into account the basic provisions of the New Ukrainian School concept and the State Standard of Profile-oriented Secondary Education. The article analyzes the methodological and organizational principles for organizing the educational process in a profile-oriented senior school in the context of national education reform. The regulatory and legal basis of the changes is considered. The article outlines the key methodological principles underpinning the organization of education. In particular, the principle of social balance coordinates educational services with labor-market demands. It ensures equal access to quality education by establishing a network of lyceums that are independent of service areas and accessible, with boarding houses. An essential element of the system is the implementation of the principle of continuity, which ensures the connection between pre-profile preparation and profile training through early career guidance and the introduction of the Institute of Career Counselors to support the professional development of adolescents. The article also highlights the essence of the principle of flexibility, which allows students to modify the initially selected profile based on the results of the training adaptation cycle. It emphasizes the development of metacognitive and socio-emotional skills amid rapid technological transformations. It is stated that, in accordance with the principles of variability and individualization, educational institutions are granted autonomy to choose models for implementing branches of knowledge and allocating learning time to individualize learning. The implementation of the principle of differentiation contributes to the level organization of training by developing courses at an appropriate level or modular programs, thereby enabling more effective profile formation within limited learning time. The article concludes that the transition to a three-year high

school is an inevitable step that brings the domestic educational system closer to world standards. Such an organization of the educational process will contribute to the formation of a successful life trajectory for graduates, their conscious self-determination, and preparation for further specialization in accordance with their abilities and interests.

Keywords. Profile-oriented training, senior profile-oriented school, methodological principles, competency-based approach, educational and professional trajectories.

Постановка проблеми. З 2027 року в Україні запроваджується трирічне профільне навчання у старшій школі, що є продовженням системної модернізації вітчизняної освітньої системи і реалізації концепції Нової української школи. Його метою є поліпшення якості середньої освіти шляхом посилення її прикладної спрямованості, надання учням можливості вибору профіля навчання відповідно до їхніх здібностей, інтересів та планів на подальше навчання або фахову діяльність. Організація ефективної старшої профільної школи є одним із викликів, який стоїть на порядку денному перед вітчизняною освітньою спільнотою впродовж тривалого часу і особливо актуалізується в теперішніх умовах. Ми погоджуємось з думкою Н. Подлевської, що «профільне навчання слід розглядати, в першу чергу, як: соціально-педагогічну систему, спрямовану на розвиток особистості відповідно до запиту суспільства; діяльність, спрямовану на формування професійного самовизначення старшокласника відповідно до його нахилів і здібностей; процес, орієнтований на забезпечення умов самореалізації особистості старшокласника та його творчої життєздатності; комплекс заходів, спрямованих на оновлення змісту навчання (новітні досягнення науки і практики освітньої галузі) і управління (відповідно до потреб суспільства)» [1, с. 158]. Таким чином, дослідження питань, пов'язаних з узагальненням, розвитком та адаптацією теоретичних положень і методологічних засад організації освітньої діяльності з урахуванням сучасних трендів розвитку середньої профільної школи, реалізації принципів компетентнісного навчання, дитиноцентризму, урахування потреб та нахилів учнів при виборі моделі освітнього процесу є актуальним завданням, що відповідає сучасним запитам розвитку суспільства та ринку праці.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Профільне навчання являє собою вид диференціації й індивідуалізації освітнього процесу, спрямованого на задоволення освітніх інтересів, нахилів та здібностей учнів, урахування їх соціального і професійного самовизначення з орієнтацією на майбутню діяльність шляхом змін у структурі, змісті й організації освітнього процесу.

Ключові засади профільного навчання у старшій школі вітчизняної освітньої системи були визначені ще на початку ХХІ століття у зв'язку з переходом на 12-річний термін загальної середньої освіти і відображені в Концепції профільного навчання в старшій загальноосвітній школі, прийнятій у

2003 р. і переглянутій у 2009 р. та 2013 р. [1,3]. Вона визначала профіль навчання як спосіб організації диференційованого навчання, який передбачає поглиблене і професійно зорієнтоване вивчення циклу споріднених предметів. Даний документ також містив опис цільових установок профільного навчання, принципів його реалізації, форм організації профільного навчання, умов реалізації концепції. Цією концепцією також передбачався трирічний термін навчання у старшій школі та три рівні диференціації змісту і вимог до вивчення навчальних предметів: рівень стандарту, академічний та профільний рівні, та шість напрямів для формування профілів: природничо-математичний, суспільно-гуманітарний, філологічний, технологічний, художньо-естетичний, спортивний. Трирічне профільне навчання у старшій школі мало бути започаткованим з 2010 року, однак у цьому році Верховною Радою України були внесені зміни до Закону «Про загальну середню освіту», і для старшої школи був повернутий дворічний термін навчання, що на думку багатьох фахівців у галузі освіти не дозволило повноцінно реалізувати профільне навчання в системі загальної середньої освіти. Зокрема, освітній процес у старшій школі мало чим відрізнявся від процесу навчання у базовій школі, не враховував запитів здобувачів освіти щодо освітнього контенту, який максимально відповідав би їх майбутньому професійному вибору та професійному становленню. Вибірковий освітній складник не був повноцінно реалізований, що негативно вплинуло на варіативність навчання та [4].

З 2018 року по теперішній час профільне навчання почало реалізовуватись за двома рівнями: рівнем стандарту та профільним рівнем. При цьому на рівні стандарту зміст освіти можна реалізувати як через окремі предмети, так і через інтегровані курси. Типовий навчальний план не містить фіксованого розподілу навчального часу за профілями навчання, а лише за обов'язковими, обов'язково-вибірковими і вибірковими складниками. Заклади освіти мають можливість самостійного формування профілі самостійно, з перерозподілом навчального часу відповідно до власних можливостей реалізації освітнього процесу. Однак повноцінної реалізації профільного навчання не відбулось. Зокрема, замість повноцінної спеціалізації профілів має місце певна універсалізація навчання з акцентом на ці дисципліни, за якими передбачалось ЗНО. Також не в повній мірі реалізована вибірковість дисциплін.

Проблематика розвитку профільної освіти у середній школі знайшла відображення і в публікаціях науковців. Ретроспективний аналіз організаційних засад профільного навчання наведено в [5]. Автором окреслено пріоритетні завдання щодо запровадження профільного навчання у шкільну освіту України, наведені в нормативних документах, що регламентують реформи освіти. О. Барановською [6] досліджені можливості використання міжпредметної інтеграції та міжпредметних зв'язків у профільному навчанні. Автором охарактеризовані дидактичні умови та наведені рекомендації реалізації інтегрованих курсів. У монографії [7] розглянуто специфіку рівневої і

профільної диференціації навчання, ролі дисциплін за вибором та факультативних навчальних курсів як засобів реалізації варіативності навчання у старшій школі. Робота містить авторські рекомендації щодо формування та реалізації варіативного компонента профільної освіти. Дослідження [8], виконане в рамках шведсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» на основі аналізу статистичних даних та результатів власних розвідок авторів дозволило ідентифікувати основні проблеми профільної освіти та причини їх виникнення. В документі обґрунтована теза, що організація якісного профільного навчання невід’ємно пов’язана зі стратегіями розвитку освіти територіальних утворень. Авторами запропонована сукупність індикаторів для оцінювання ефективності реалізації профільного навчання, зокрема, для ранжування закладів освіти щодо їх спроможності здійснення такої діяльності. Наведений приклад реалізації авторської методики такого оцінювання. Наступні результати авторського колективу представлені в роботі [9], яка на основі результатів опитувань у територіальних громадах різних областей України містить результати щодо просування освітніх змін і трансформацій старшої школи. А. Загородньою [10] окреслені форми організації профільного навчання в старшій школі, які включають внутрішню, рівневу диференціацію, різні форми зовнішньої елективної диференціації. Представлена авторська модель профільного навчання в старших класах середніх загальноосвітніх шкіл України.

С. Алексеевою [11] досліджені особливості організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти під час воєнного стану. Виокремлено основні завдання профільного навчання з урахуванням його орієнтації на індивідуалізацію.

Зарубіжний досвід організації профільного навчання та можливість його імплементації у вітчизняну освітню систему розглянутий в дослідженнях [7, 8, 12, 13, 14]. Авторами констатовано, що профільне навчання давно є поширеною практикою у багатьох країнах Європи. Встановлено, що хоча кожна країна має свої особливості організації навчання в старшій школі, характерними рисами є можливість учнів самостійно обирати профіль навчання та предмети для вивчення; інтеграція загальної та професійної освіти; зовнішня диференціація навчання. Висвітлено можливості компетентнісно-кваліфікаційного підходу до побудови профільного навчання у більшості європейських країн.

Отже, вітчизняними науковцями проведено вивчення різноманітних аспектів організації профільного навчання у старшій школі, зокрема, проблемних моментів та окремих здобутків в його реалізації. При цьому урахуванню сучасних тенденцій організації освітнього процесу в контексті зміни парадигми навчання у старшій профільній школі приділено недостатньо уваги.

Мета статті. Метою дослідження є узагальнення та розвиток теоретико-методологічного підґрунтя реалізації освітнього процесу в старшій профільній школі з урахуванням імплементації базових положень концепції Нової української школи та Державного стандарту профільної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. У 2017 р. був прийнятий Закон України «Про освіту» [15], в якому (Стаття 12) нормативно закріплено, що повна загальна середня освіта має три рівні освіти: початкова освіта тривалістю чотири роки; базова середня освіта тривалістю п'ять років; профільна середня освіта тривалістю три роки.

У 2024 році Кабінет Міністрів України ухвалив Державний стандарт профільної середньої освіти [16], який подає тлумачення профіля навчання як способу організації освітнього процесу, що передбачає поглиблене/професійно орієнтоване вивчення групи споріднених навчальних предметів (інтегрованих курсів) однієї або кількох освітніх галузей, визначених цим Державним стандартом. Таке визначення відображає сучасні тенденції організації та реалізації освітньої діяльності у старшій школі та їх відповідність світовим практикам.

Здобуття профільної середньої освіти передбачає два спрямування: академічне і професійне. Здобуття профільної середньої освіти за будь-яким спрямуванням не обмежує право особи на здобуття освіти на інших рівнях освіти. Заклади освіти можуть мати освітні програми профільної середньої освіти за одним чи обома спрямуваннями.

Академічний напрям реалізується в академічних ліцеях, де навчання здійснюється за певним профілем. В одному ліцеї буде кілька профілів навчання на вибір, які базуються на кластерах: STEM зі спеціалізаціями, мовно-літературному та суспільно-гуманітарному. Учень обирає профіль відповідно до власних уподобань та здібностей, Метою навчання є підготовка учнів до вступу до закладу вищої освіти.

Професійне профільне навчання буде реалізовано закладами професійної, професійно-технічної або фахової передвищої освіти. Метою навчання є, крім отримання повної загальної середньої освіти, здобуття обраної професії або спеціальності. Після закінчення такого закладу освіти також є можливість вступу до ЗВО.

Методологічним підґрунтям реалізації мети і завдань профільного навчання виступають принципи, визначені в [3], і які залишаються актуальними і для сьогодення. Вони обумовлені особистісно орієнтованою, компетентнісною парадигмою освіти і виховання і відображають специфіку профільного навчання.

Принцип соціальної рівноваги – передбачає узгодження трьох позицій: можливостей освітніх послуг, запитів ринку праці й соціальних очікувань випускників школи. Законом України «Про освіту» передбачені рівні можливості доступу до якісної освіти в різних регіонах і населених пунктах. Держава створює умови для забезпечення фінансування здобуття особами освіти в обсязі, необхідному для досягнення результатів навчання, передбачених стандартами освіти [15]. Реалізація даного принципу проявляється, зокрема, і в тому, що ліцеї не матимуть закріпленої території обслуговування. Можуть бути сформовані або багатопрофільні ліцеї, або декілька монопрофільних ліцеїв з

різними профілями у одному регіоні з дотриманням балансу представлення профілів. Кожен здобувач середньої освіти зможе обрати той заклад, в якому реалізується профіль, що найкраще відповідає його інтересам. При цьому планування мережі ліцеїв передбачає зручну доступність до них, зокрема, максимальну відстань до них не більше 30 км, або формування пансіонів для проживання учнів у іншому випадку [17]. Також зростає вплив місцевих громад на формування локальної освітньої політики, з урахуванням місцевих культурних особливостей та особливостей ринку праці в регіоні.

Принцип наступності й неперервності – передбачає взаємозв'язок між допрофільною підготовкою, профільним навчанням та професійною підготовкою. Реалізація принципу передбачає профорієнтацію учнів на вибір майбутнього спрямування профільної освіти вже з початку навчання в базовій середній школі (5 класу). МОН планує запровадити в школах посаду кар'єрного радника – спеціально підготовленого фахівця. Його метою буде консультування підлітків, їхнього супроводу в процесі особистісного визначення та професійного становлення, зокрема, шляхом діагностування їхніх особистих якостей, визначення сильних і слабких сторін, зон розвитку, ознайомлення із сучасними професіями та необхідними компетентностями для їх оволодіння, сприятимуть в оцінюванні та моделюванні свого життя в умовах швидкозмінного світу [17]. При цьому на академічному профільному напрямі остаточний вибір профіля учнем буде здійснюватися з урахуванням його орієнтації на майбутню професійну діяльність, у тому числі і продовження навчання у ЗВО для здобуття необхідного фаху. Профільне навчання реалізується в рамках дисциплін обов'язкового освітнього компонента за обраним профілем шляхом запровадження навчальних предметів або інтегрованих курсів поглибленого рівня [4]. Прикладний аспект підтримується розв'язанням завдань, які потребують аналізу, порівняння, критичного оцінювання, логічних умовиводів, формуванням навичок застосування набутих теоретичних знань в реальних життєвих ситуаціях. Також передбачається обладнання навчальних кабінетів і лабораторій академічних ліцеїв для успішної реалізації практико-орієнтованого навчання з орієнтацією на проектну діяльність, дослідницькі методи [18]. Прикладний аспект в рамках професійно-орієнтованого профільного навчання реалізується через кінцевий результат – здобуття первинної професії, набуття професійних компетентностей відповідно до професійних стандартів.

Принцип гнучкості – полягає у забезпеченні можливостей та умов для зміни профілю навчання, змісту і форм організації профільного навчання, у тому числі дистанційного, широкого вибору змісту навчальних програм та можливостей для його корекції. Для академічно – профільного навчання реалізація принципу закладена в Державному стандарті профільної середньої освіти, яким передбачено, що в ході профільно-адаптаційного циклу навчання (10 клас) учні навчаються за широким переліком обов'язкових предметів. Власне навчання за обраним профілем здійснюється з 11 класу. При цьому, за

результатами власних навчальних здобутків 10 класу, учні можуть змінити первинно обраний профіль. Слід також врахувати, що стрімкий розвиток технологічних трансформацій та відповідних інноваційних рішень, зокрема, систем штучного інтелекту, та їх запровадження у всі сфери фахової діяльності людини може суттєво вплинути на тотальну автоматизацію багатьох процесів, зокрема, пов'язаних з отриманням та опрацюванням даних, і, як наслідок, витісненням людей, як працівників, з певних галузей. Тому важливим є розвиток не лише суто професійних навичок в рамках вузько спрямованої професійної підготовки, але й формування метакогнітивних та соціально-емоційних навичок [19]. Перші спрямовані на усвідомлення, контроль та регулювання власних пізнавальних процесів, зокрема, пам'ять, увагу, навчання, вирішення проблем. Соціально-емоційні навички необхідні для адаптації та соціалізації в сучасному суспільстві, зокрема, і для успішного виконання своїх функціональних обов'язків в рамках подальшої фахової діяльності.

Принцип варіативності – орієнтований на застосування багаторівневості при формуванні навчальних планів, освітніх програм, змісту освіти, використанні різноманітних технологій, надання учням можливості вибору предметів (курсів), що вільно вивчаються, зміні видів діяльності, використанні інтегративного підходу у вивченні обов'язкових предметів. Варіативність реалізована переліком освітніх галузей, відображених в Державному стандарті профільної середньої освіти, в межах яких може бути реалізоване профільне навчання.

Також в стандарті задеклароване забезпечення індивідуальних освітніх траєкторій, що реалізуються, зокрема через вільний вибір видів і форм здобуття освіти, закладів освіти і запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін та рівня їх складності, методів і засобів навчання, що дає змогу забезпечити належну гнучкість у формуванні індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів освіти, які об'єднуються в змінні групи – тимчасові групи здобувачів освіти, які формуються в межах одного або кількох класів з метою поглибленого вивчення навчальних предметів (інтегрованих курсів) на підставі власного вибору [16]. Нормативно також визначено, що заклад освіти може самостійно обирати рівень навчання кожного конкретного предмета і модель, за якою буде реалізована обрана галузь знань: або у вигляді окремих предметів, або у вигляді інтегрованого курсу. Також заклад освіти може самостійно визначати кількість навчальних годин, необхідних для засвоєння предмету, однак з урахуванням обмежень, визначених законодавством.

Принцип діагностико-прогностичної реалізованості – полягає у виявленні здібностей учнів для обґрунтованої орієнтації на профіль навчання та подальше професійне самовизначення. Даний принцип перетинається з принципами наступності й неперервності та гнучкості, які спрямовані на забезпечення свідомого вибору профіля в рамках обраної освітньої галузі для академічно-профільного навчання, можливість його зміни за результатами навчання в ході профільно-адаптаційного циклу. Обираючи профільну середню освіту за

професійним спрямуванням учні здобувають певну професію або спеціальність з орієнтацією на вимоги професійних стандартів, або державних освітніх стандартів з певних професій. По завершенню навчання для них є можливість як подальшої фахової діяльності, так і продовження навчання у ЗВО. В концепції Нової української школи [20] в ході отримання базової середньої освіти передбачена орієнтація освітнього процесу на підтримку інтересу до певних сфер знань і діяльності з визначенням шляху для подальшого навчання відпо-відно до своїх інтересів і здібностей. Це також сприятиме свідомому вибору напряму продовження навчання у старшій школі.

Принцип диференціації – полягає у забезпеченні умов для добровільного вибору школярами профілю навчання, виходячи з їхніх пізнавальних інтересів, здібностей, досягнутих результатів навчання й професійних намірів. Даний принцип також має щільний зв'язок з наведеними вище принципами, реалізація яких забезпечує свідомий вибір траєкторії продовження навчання в рамках профільної освіти відповідно до власних інтересів та здібностей та вільний вибір дисциплін для реалізації власних інтересів та нахилів. Слід зазначити, що Державний стандарт профільної середньої освіти визначає два рівні добору обов'язкових освітніх компонентів: основний, спільний для всіх профілів, і поглиблений, орієнтований на конкретний профіль. При цьому для якісного формування профілів навчання не завжди можна задовольнятися лише цими двома рівнями добору. У деяких випадках для якісного формування профілю недостатньо вивчати окремий обов'язковий освітній компонент на основному рівні, але при цьому немає можливості вивчати його поглиблено, оскільки увесь виділений час на таке вивчення розподілений на інші освітні компоненти. Введення відповідного вибіркової дисципліни проблеми не вирішує, оскільки учні можуть його не обрати, і, відповідно, очікуваний результат досягнутим не буде. За таких умов в [4, с. 11] запропонований інноваційний підхід, який передбачає розроблення курсів так званого достатнього рівня. В такому випадку найбільш оптимальним рішенням є розроблення модельних навчальних програм поглибленого рівня за модульним принципом. Задля потреб того чи того профілю можна обирати не всю програму поглибленого рівня – а лише окремі модулі. Програми достатнього рівня можуть базуватись і на модельних навчальних програмах основного рівня. У цьому разі, за потреби досягнути достатнього рівня можна за рахунок збільшення навчального часу, і/або змістових питань, які є найбільш доцільними для того чи того профілю навчання. Окрім програм гнучким має бути і навчально методичне забезпечення. Оптимальним є дворівневі підручники, які можна використовувати і для поглибленого і для достатнього рівнів. Не менш інноваційним рішенням є добір спеціальних курсів/модулів для формування профілю та курсів за вибором для задоволення освітніх потреб здобувачів освіти. Запропоновано перелік курсів, які можуть мати подвійне призначення і для формування профілю, і як курс за вибором.

Принцип індивідуалізації – передбачає урахування індивідуальних особливостей особистості для досягнення поставленої мети, що слугує основою для здійснення особистісно орієнтованого навчання у профільній школі. Предмети можна обирати незалежно від профілю. Імплементация принципу базується на можливості вільного вибору учнями дисциплін з урахуванням їх індивідуальних особливостей, визначених ними цільових установок, реалізації саморозвитку та самовдосконалення, що слугує основою для здійснення особистісно орієнтованого навчання у профільній старшій школі. Індивідуальна освітня траєкторія може бути реалізована і в рамках позааудиторного навчання, зокрема, шляхом участі учнів у гуртках та клубах, які не пов'язані з профілем навчання, але дозволяють реалізувати їх особисті інтереси та уподобання. Ми підтримуємо думку авторів дослідження [21, с.5], що для врахування індивідуальних потреб та інтересів здобувачів освіти та з метою забезпечення гнучкості в задоволенні їх освітніх потреб доцільним є запровадження факультативних курсів, індивідуальних консультацій, спецкурсів за вибором учнів, завдяки яким відбуватиметься персоніфікація освітньої траєкторії здобувача освіти. При цьому ЗЗСО мають сформувати у здобувачів освіти навички самостійного усвідомленого аналізу власних здатностей, можливостей, нахилів, здобутків та бажань щодо формування власної освітньої траєкторії по закінченню базової школи: або для продовження навчання у старшій школі з подальшим вступом до ЗВО, або шляхом здобуття первинної професії чи спеціальності через вступ до закладів фахової передвищої освіти, чи то вступ до закладів професійної (професійно-технічної) освіти [9, с. 47]. Досягнення цієї мети може бути реалізовано шляхом проведення тренінгів з питань вироблення навичок щодо формування учнями власних освітніх траєкторій, що особливо є корисним на початковому етапі переходу до трирічного циклу старшої школи.

Отже, реалізація концепції профільної освіти у старших класах та організація освітнього процесу за трирічним терміном навчання відповідно до вимог Закону України «Про освіту» та Державного стандарту профільної середньої освіти є невідворотним процесом, який наблизитиме вітчизняну освітню систему до світових стандартів освіти, позитивно впливатиме на підвищення якості загальної середньої освіти в Україні. Імплементация методологічних принципів у процесі організації та реалізації освітнього процесу у старшій школі сприятиме формуванню успішної життєвої траєкторії учнів, самовизначення та свідомої цілеспрямованої підготовки до подальшого навчання та здобуття необхідного фаху відповідно власних інтересів, здібностей та уподобань.

Висновки. Проведене дослідження дозволило узагальнити та систематизувати методологічні принципи організації освітнього процесу у старшій спеціалізованій школі в контексті реформування системи загальної середньої освіти та впровадження положень Нової української школи. Встановлено, що перехід на трирічний термін здобуття спеціальної середньої освіти, нормативно

закріплений у Законі України «Про освіту» та Державному стандарті спеціальної середньої освіти 2024 року, є об'єктивною необхідністю та суттєвим кроком до підвищення якості освіти, її відповідності сучасним соціально-економічним викликам.

Встановлено, що спеціалізовану освіту слід розглядати як цілісну соціально-педагогічну систему, орієнтовану на диференціацію та індивідуалізацію освітнього процесу, формування свідомого професійного самовизначення учнів та забезпечення їхньої готовності до подальшого навчання чи професійної діяльності. Визначено, що ефективна організація освітнього процесу у старшій спеціалізованій школі можлива лише за умови її комплексної орієнтації на дотримання сукупності взаємопов'язаних методологічних принципів, серед яких ключовими є принципи соціальної збалансованості, безперервності, гнучкості, варіативності, діагностичної та прогностичної доцільності, диференціації та індивідуалізації.

У статті наведено детальне тлумачення цих принципів. Обґрунтовано, що принцип соціального балансу забезпечує узгодження освітніх запитів здобувачів освіти, потреб ринку праці та можливостей освітньої системи, а також сприяє формуванню доступної та збалансованої мережі академічних ліцеїв. Реалізація принципів безперервності та гнучкості створює умови для свідомого вибору профілю навчання, його корекції в рамках профільно-адаптивного циклу та розвитку готовності студентів до змін у професійній сфері в умовах технологічних трансформацій.

Показано, що принципи варіативності, диференціації та індивідуалізації забезпечують основу для побудови індивідуалізованих освітніх траєкторій, розширюючи можливості вибору навчальних предметів, курсів та рівнів навчання відповідно до здібностей студентів та освітніх потреб.

Особлива увага приділяється доцільності інноваційних підходів до розробки змісту профільної освіти, включаючи впровадження програм відповідного рівня, модульних навчальних планів та гнучкого навчально-методичного забезпечення. Зазначається, що такі підходи дозволяють ефективніше формувати профілі навчання в умовах обмеженого часу навчання та різноманітності освітніх запитів здобувачів освіти.

Підсумовуючи результати дослідження, можна стверджувати, що послідовне впровадження окреслених методологічних принципів організації освітнього процесу у старшій профільній школі сприятиме підвищенню якості профільної середньої освіти, формуванню ключових та наскрізних компетенцій у учнів, розвитку їхньої здатності до самопізнання, самореалізації та відповідального вибору подальшої освітньої та професійної траєкторії. Отримані висновки можуть бути використані в практиці управління закладами загальної середньої освіти, при розробці освітніх програм, у навчально-методичному забезпеченні профільної школи, та в подальших наукових дослідженнях проблем модернізації старшої середньої освіти в Україні.

Література:

1. Подлевська Н. В. Профільне навчання учнів в умовах реалізації Концепції Нової української школи. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2017. Вип. 68. С. 156–159. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/7558/1/33.pdf>
2. Концепція профільного навчання в старшій загальноосвітній школі від 25.09.2003 р. № v10_1290-03: станом 26.08.2009. *Колегія Міністерства освіти і науки України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v10_1290-03#Text (дата звернення 23.01.2026)
3. Концепція профільного навчання в старшій школі : Наказ від 21.10.2013 р. № 1456, станом на 21.10.2013 р. *Міністерство освіти і науки України*. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/37784/ (дата звернення 23.01.2026)
4. Формування профілів навчання в академічних ліцеях : методичні рекомендації / Н. Богданець-Білокаленко та ін. Київ: Педагогічна думка. 2025. 69 с. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2025/10/MR_Formuvannia_profiliv_1.pdf (дата звернення 23.01.2026)
5. Загородня А.А. Система профільного навчання у старшій школі у добу незалежності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. №69, т. 1. С. 163-167. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-1.32>
6. Барановська О. В. *Дидактичні умови міжпредметної інтеграції в старшій школі в умовах профільного навчання*. Гуманітарний вісник Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка. 2017. № 1(1). С. 74-80. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/708516/1/BOV-Polt-17-1.pdf>
7. Кизенко В.І. Варіативний компонент змісту освіти в основній і старшій школі: теорія і практика. Монографія. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2018. 405 с. URL: <https://files01.core.ac.uk/download/pdf/275581713.pdf>
8. Сеїтосманов А., Фасоля О., Мархлевські В. Старша профільна школа: кроки до становлення. Методичні рекомендації. Київ. 2019. 52 с. URL: <https://decentralization.ua/uploads/library/file/483/4.pdf>
9. Фасоля О., Сеїтосманов А., Мархлевські В. Старша профільна школа: кроки до становлення. Версія 2.0. Київ. 2024. 76 с. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/952/ProfileEducation_2.0.pdf (дата звернення 23.01.2026)
10. Загородня А. А. Модель реалізації профільного навчання в старших класах середніх загальноосвітніх шкіл України (2011–2017 роки). Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2021. Вип. 80, т. 1. С. 91-94. DOI: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.80.1.18>
11. Алексеева С. Організація освітнього процесу в старшій профільній школі в умовах непередбачуваних глобальних впливів. *Scientific Collection «InterConf»*. 2022. №114. С. 102–108. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/785>
12. Терещук А. І. Зарубіжний досвід профільної підготовки старшокласників. *Наукові записки Тернопільського НПУ імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. 2012. № 3. С. 144–150.
13. Мельниченко Р. К. Організація профільного навчання в старшій школі зарубіжжя та його педагогічний супровід (компаративний аналіз). *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2018. Вип. 81(1). С. 71-76. URL: https://eprints.zu.edu.ua/27722/1/%D0%9C%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf
14. Алексеева С. Дидактичний потенціал профільної середньої освіти України у контексті досвіду країн Європи. *Український Педагогічний журнал*. 2024. №2. С 51–56. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-2-51-56>

15. Про освіту : Закон України від 05.09.2017, № 2145-VIII : станом на 01.01.2026. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 23.01.2026)
16. Державний стандарт профільної середньої освіти від 25.07.2024 р. № 851. *Кабінет Міністрів України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення 23.01.2026)
17. Реформа профільної освіти Концептуальні засади реформування профільної середньої освіти (академічні ліцеї). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/04/08/reforma-profilnoyi-osvity-06-11-2024.pdf> (дата звернення 23.01.2026)
18. Як зміниться старша школа з 2027 року? Усе про вибір профілів і нові можливості для учнів. URL: <https://mon.gov.ua/news/yak-zminytsia-starsha-shkola-z-2027-roku-use-pro-vybir-profiliv-i-novi-mozhlyvosti-dlia-uchniv> (дата звернення 23.01.2026)
19. OECD Skills Outlook 2023. Skills for a Resilient Green and Digital Transition. Report URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-skills-outlook-2023_27452f29-en.html (дата звернення 23.01.2026)
20. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 23.01.2026)
21. Профільна середня освіта: концептуальні засади для нової української школи / В.Г. Кремень та ін. *Вісник НАПН України*. 2023. № 5(2). С. 1-8. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5201> (дата звернення 23.01.2026)

References:

1. Podlevska, N. V. (2017). Profil'ne navchannya uchniv v umovakh realizatsiyi Kontseptsiyi Novoyi ukrayins'koyi shkoly [Specialized students education in context of a New Ukrainian school concept]. *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu «Ostroz'ka akademiya». Seriya «Filolohichna» – Scientific Notes of Ostroh Academy National University, Philology Series.* , 68. 156–159. Retrieved from <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/7558/1/33.pdf>
2. Kontseptsiiia profilnoho navchannia v starshii zahalnoosvitnii shkoli vid 25.09.2003 r. № v10_1290-03: stanom 26.08.2009. [Concept of specialized education in senior secondary school dated 09/25/2003 No. v10_1290-03: as of 08/26/2009]. *Kolehiia Ministerstva osvity i nauky Ukrainy*. (n.d.). [zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v10_1290-03#Text). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v10_1290-03#Text
3. Kontseptsiiia profilnoho navchannia v starshii shkoli : Nakaz vid 21.10.2013 r. № 1456, stanom na 21.10.2013 r. [Concept of specialized education in high school: Order of October 21, 2013 No. 1456, as of October 21, 2013] *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy*. (n.d.). osvita.ua. Retrieved from https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/37784/
4. Bohdanets-Biloskalenko, N., Vasylieva, D., Holovko, M., Horoshkina, O., Zadorozhnyi, K. & Zasiakina, T. et al. (2025). *Formuvannia profiliv navchannia v akademichnykh litseiakh : metodychni rekomendatsii [Formation of study profiles in academic lyceums: methodological recommendations]*. Kyiv: Pedagogichna dumka. Retrieved from https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2025/10/MR_Formuvannia_profiliv_1.pdf
5. Zahorodnia, A.A. (2020) Systema profilnoho navchannia u starshii shkoli u dobu nezalezhnosti [Professional education system in older school in independence day]. *Pedagogika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of creative personality formation in higher and general academic schools*, 69(1), 163-167. Retrieved from <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-1.32>
6. Baranovska, O. V. (2017). Dydaktychni umovy mizhpredmetnoi intehratsii v starshii shkoli v umovakh profilnoho navchannia [Didactic conditions of intersubject integration in high school under profile training]. *Humanitarnyi visnyk Poltavskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu*

imeni Yurii Kondratiuka– Humanities bulletin of poltava national technical Yuri Kondratyuk university scientific publications collection, 1(1), 74-80. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/708516/1/BOV-Polt-17-1.pdf>

7. Kyzenko ,V.I. (2018). *Variatyvnyi komponent zmistu osvity v osnovnii i starshii shkoli: teoriia i praktyka* . Monohrafiia [The variable component of educational content in primary and secondary schools: theory and practice. Monograph]. Kyiv : Vydavnychi Dim «Slovo». Retrieved from <https://files01.core.ac.uk/download/pdf/275581713.pdf>

8. Seitosmanov, A., Fasolia, O. & Markhlievski, V. (2019). *Starsha profilna shkola: kroky do stanovlennia. Metodychni rekomendatsii* [Senior specialized school: steps to formation. Methodological recommendations]. Kyiv. Retrieved from <https://decentralization.ua/uploads/library/file/483/4.pdf>

9. Fasolia, O., Seitosmanov, A. & Markhlievski, V. (2024). *Starsha profilna shkola: kroky do stanovlennia. Versiia 2.0* [Senior specialized school: steps to formation. Version 2.0]. Kyiv Retrieved from https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/952/ProfileEducation_2.0.pdf

10. Zahorodnia, A. A. (2021). Model realizatsii profilnoho navchannia v starshykh klasakh serednikh zahalnoosvitnikh shkil Ukrainy (2011–2017 roky) [Model of realization of profile education in the high classes of secondary schools of Ukraine (2011–2017)]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii 5. Pedagogichni nauky: realii ta perspektyvy – Naukovyi Chasopys Dragomanov Ukrainian State University. Series 5. Pedagogical sciences: reality and perspectives, 80(1)*, 91-94. Retrieved from <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.80.1.18>

11. Aliksieieva, S. (2022). Orhanizatsiia osvitnoho protsesu v starshii profilnii shkoli v umovakh neperedbachuvanykh hlobalnykh vplyviv [Organization of the educational process in a senior specialized school in conditions of unpredictable global influences]. *Scientific Collection «InterConf», 114*, 102–108. Retrieved from <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/785>

12. Tereshchuk, A. I. (2012). Zarubizhnyi dosvid profilnoi pidhotovky starshoklasnykiv [Foreign experience in specialized training of senior school students]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho NPU imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Pedagogika – The Scientific Issues of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Series: pedagogy, 3*, 144–150.

13. Melnychenko, R. K. (2018). Orhanizatsiia profilnoho navchannia v starshii shkoli zarubizhzhia ta yoho pedagogichniy suprovid (komparatyvnyi analiz) [Specialized training organization at the senior high school abroad and its pedagogical support (comparative analysis)]. *Zbirnyk naukovykh prats «Pedagogichni nauky» – Collection of Research Papers «Pedagogical Sciences», 81(1)*, 71-76. Retrieved from https://eprints.zu.edu.ua/27722/1/%D0%9C%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf

14. Aliksieieva, S. (2024). Dydaktychnyi potentsial profilnoi serednoi osvity Ukrainy u konteksti dosvidu krain Yevropy [Didactic potential of specialized secondary education in Ukraine in the context of European experience]. *Ukrainskyi Pedagogichnyi zhurnal – Ukrainian Educational Journal, 2*, 51–56. Retrieved from <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-2-51-56>

15. Pro osvitu : Zakon Ukrainy vid 05.09.2017, № 2145-VIII : stanom na 01.01.2026. Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR) [On Education: Law of Ukraine dated 05.09.2017, No. 2145-VIII: as of 01.01.2026. Information of the Verkhovna Rada (VVR)]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].

16. Derzhavnyy standart profilnoyi seredn'oyi osvity vid 25.07.2024 r. № 851. Kabinet Ministriv Ukrainy [State Standard of Profile-oriented Secondary Education dated 07/25/2024 No. 851. Cabinet of Ministers of Ukraine.] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

17. Reforma profilnoi osvity Kontseptualni zasady reformuvannya profilnoi serednoi osvity (akademichni litsei) [Reform of specialized education Conceptual principles of reforming profile-oriented secondary education (academic lyceums)]. (n.d.). *mon.gov.ua*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/04/08/reforma-profilnoyi-osvity-06-11-2024.pdf>

18. Yak zminytsia starsha shkola z 2027 roku? Use pro vybir profiliv i novi mozhlyvosti dlia uchniv [How will senior school change from 2027? All about choosing profiles and new opportunities for students]. (n.d.). *mon.gov.ua*. Retrieved from : <https://mon.gov.ua/news/yak-zminytsia-starsha-shkola-z-2027-roku-use-pro-vybir-profiliv-i-novi-mozhlyvosti-dlia-uchniv>

19. OECD Skills Outlook 2023. Skills for a Resilient Green and Digital Transition. Report (n.d.). *www.oecd.org*. Retrieved from : https://www.oecd.org/en/publications/oecd-skills-outlook-2023_27452f29-en.html

20. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannya serednoi shkoly [New Ukrainian School. Conceptual Principles of Secondary School Reform]. (n.d.). *mon.gov.ua*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].

21. Kremen, V., Topuzov, O., Liashenko, O., Malovanyi, Yu. & Zasiiekina, T. (2023). Profilna serednia osvita: kontseptualni zasady dlia novoi ukrainskoi shkoly [The profile-oriented secondary education: conceptual foundations for the new Ukrainian school]. *Visnyk NAPN Ukrainy – Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 5(2), 1-8. Retrieved from <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5201> [in Ukrainian].

Журнал

***«Наукові інновації та
передові технології»***

№ 2(54) 2026

Підписано до друку 09.02.2026 р.
Формат 60x90/8. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 8,2. Наклад 100 прим.

Видавець:

Громадська наукова організація «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління»
Свідоцтво серія ДК №4957 від 18.08.2015 р., Андріївський узвіз, буд.11, оф 68, м. Київ, 04070.